

М. С. Байда, І. І. Приходько, Я. В. Мацегора

ОЦІНЮВАННЯ СХИЛЬНОСТІ ДО АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ ЗАВДАННЯ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто результати дослідження з розроблення методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями Національної гвардії України, що виконують завдання із забезпечення державної безпеки. Дослідження полягає у визначенні особистісних особливостей військовослужбовців із подальшим віднесенням їх до одного із семи типів схильності до зловживання алкоголем, а також у виявленні чинників службово-бойової діяльності, які сприяють розвитку цієї схильності. Описано покрокові дії посадових осіб щодо використання методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями Національної гвардії України. Наведено результати апробації зазначеної методики та оцінювання її ефективності у військових частинах і підрозділах Національної гвардії України.

Ключові слова: адиктивна поведінка, схильність, залежність, зловживання алкоголем, службово-бойова діяльність, екстремальні умови, Національна гвардія України, державна безпека.

Постановка проблеми. Серед військовослужбовців у багатьох країнах світу залишається актуальною проблема зловживання алкоголем. Незважаючи на те, що у військових частинах і підрозділах НГУ на законодавчому рівні передбачено обмеження, покарання, а також програми, спрямовані на запобігання алкогольній залежності та забезпечення психологічної і медичної підтримки, у військових підрозділах це явище продовжує існувати.

За даними відділів по роботі з особовим складом у військових частинах Східного ОТО НГУ від початку 2023 р. зафіксовано 877 випадків правопорушень, пов'язаних зі зловживанням алкоголем, із них: 821 випадок – за ст. 172-20 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), тобто розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних речовин на території військової частини; 56 випадків – за ст. 130 КУпАП, тобто керування т/з у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. На жаль, мали місце й випадки, пов'язані із загибеллю 4 військовослужбовців від зброї своїх товаришів по службі, які перебували у стані алкогольного сп'яніння. Про велику кількість інцидентів, спричинених вживанням алкоголю, у військових підрозділах зазначали також і інші науковці [1].

Отже, гостро постає проблема своєчасного виявлення, діагностування і запобігання будь-яким проявам адиктивної поведінки військовослужбовців, що можуть призвести до алкоголізму, наркоманії й навіть самогубств [2, 3]. Тому розроблення сучасних валідних і надійних дієвих методів та методик проведення діагностики і профілактики з військовослужбовцями, схильними до адиктивної поведінки, є актуальним завданням, від вирішення якого значною мірою залежить підтримання високого рівня психологічної безпеки особистості і загалом боєготовності підрозділів та військових частин НГУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання, пов'язані з діагностикою адиктивної поведінки (зловживання алкоголем), у різних країнах світу залишаються актуальними й сьогодні. У дослідженні V. A. de Silva, N. Jayasekera, R. Hanwella [4] встановлено, що ризик вживання алкоголю серед військовослужбовців ВМС Шрі-Ланки був меншим у тих військовослужбовців, хто бачив загиблих чи поранених. Переживання ворожості з боку цивільного населення було єдиним бойовим впливом, який значно збільшував ризик вживання алкоголю. Значного поширення набувають дослідження J. L. Thomas, J. E. Wilk, L. A. Riviere, D. McGurk, C. A. Castro & C. W. Noge [Помилка! Джерело посилання не знайдено.], в яких зловживання алкоголем чи психоактивними речовинами визнано супутнім чинником при ПТСР, що значно ускладнює перебіг останнього. Крім того, R. A. Hoopsick, D. L. Homish, B. M. Vest, G. G. Homish [Помилка! Джерело посилання не знайдено.] виявили, що у військовослужбовців, які ніколи не брали участі в бойових діях, негативні переживання з приводу нереалізованості себе також стають предиктором адиктивної поведінки. Водночас негативні переживання через відсутність бойової служби більш характерні для чоловіків, аніж для жінок-військовослужбовців. На думку R. M. Bray, J. A. Fairbank & M. E. Marsden [6], для жінок-військовослужбовців саме стрес, пов'язаний із перебуванням в армії, стає предиктором

вживання алкоголю та паління. Порівнюючи військовослужбовців Національної гвардії США, які брали участь у бойових діях, і тих, хто не мав такого досвіду, R. A. Hoopsick, D. L. Homish, R. L. Collins, T. H. Nochajski, J. P. Read та G. G. Homish [8] встановили, що низька стійкість і наявні через це психосоціальні проблеми, а не сам статус участі, спричиняють адиктивну поведінку у військовослужбовців. В іншому дослідженні R. A. Hoopsick, B. M. Vest, D. L. Homish та G. G. Homish [9] з'ясували, що серед військовослужбовців Національної гвардії США проблеми прийняття чи соціальної віктимізації пов'язані з вищими шансами вживання алкоголю й немедичним використанням рецепторних препаратів. Проте такі проблеми не призводять до зростання випадків вживання алкоголю.

З огляду на це науковці роблять акцент на розробленні й використанні об'єктивних валідних і надійних методів діагностики адикцій – біохімічних і психофізіологічних. Звісно, такі методи є дієвими, проте в більшості випадків у військових підрозділах і частинах просто бракує часу й коштів охопити весь особовий склад зазначеними процедурами. Тому в цьому дослідженні будемо орієнтуватися саме на психодіагностичний напрямок вивчення адиктивної поведінки, зокрема схильності до зловживання алкоголем.

Історично однією з найперших спроб упровадити в наркологічну практику анкетну методику була J-карта, запропонована E. Jellinek, яка досить чітко характеризувала окремі стадії розвитку алкоголізму та особливості поведінки хворого [9]. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що наразі найпоширенішою у США анкетною методикою є MAST – Мічиганський алкогольний скринінг-тест. Методика в цілому виправдала своє призначення як інструмент попередньої експрес-діагностики алкоголізму, крім того, вона може застосовуватися в експертних умовах [11, 12]. Однією з переваг тесту є простота його проведення й оброблення отриманих даних. Методика MAST містить 25 запитань, які з'ясовують вплив алкоголю на міжособистісні стосунки, працездатність, здоров'я тощо. Робота з тестом триває 10–15 хвилин. Оцінка виставляється в балах від 1 до 5, де найвищий відповідає хворобі, чутливість тесту досягає 91,5% [13]. Однак деякі автори зазначають, що цей метод поки що не може вважатися цілком досконалим [12]. Досить поширеними й відомими також є тести BMAST (Brief Michigan Alcoholism Screening Test), MAC (Mac Andrew Alcoholism Scale) та IASI (Iowa Alcoholic Stage Index). Кожний тест містить 5 розділів (робота, сім'я, фінанси, взаємини з поліцією, стан здоров'я), що уможливають визначення ранніх, середніх і пізніх стадій алкоголізму [9]. На думку E. Harbutg, BMAST являє собою корисний інструмент виокремлення із загальної популяції проблемних споживачів алкоголю безпроблемних споживачів, а також визначення моделей вживання алкоголю серед цих осіб [14]. Науковці G. Richter, P. G. Klemm та M. Zahn за допомогою багатфакторного аналізу, що включав 23 змінних, виділили 9 показників, зокрема 5 об'єктивних і 4 суб'єктивних, які дають змогу за 10 хвилин провести діагностику як залежності від алкоголю, так і зловживання ним [15]. Одним із найпоширеніших методів психодіагностики індивідуально-психологічних особливостей особистості є використання Міннесотського багатопрофільного опитувальника (MMPI) та аналогічних тестів, створених на його основі (MAC). Дослідження, проведені F. Amiel-Lebigre та C. MacAndrew, дали можливість виявити, що у хворих на алкоголізм спостерігається підвищення параметрів тесту (MMPI) за такими шкалами, як «депресія», «істерія», «психастенія», «параноя», «шизофренія», так само як і у хворих на токсикоманію [16, 17].

Мета статті полягає в розробленні методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями НГУ, яка засновується на конкретних обставинах ситуацій розвитку особистості військовослужбовця (конкретних виборів за опитувальником «Оцінювання схильності до зловживання алкоголем») і визначених типах особистості військовослужбовців, схильних до зловживання алкоголем.

Виклад основного матеріалу. Розроблення методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями НГУ передбачало декілька етапів.

На першому етапі дослідження нами визначено чинники, що впливають на зловживання алкоголем, що в подальшому ввійшли до опитувальника «Оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями НГУ» [18]. Для розроблення опитувальника було здійснено аналіз 155 матеріалів службових розслідувань за фактами зловживання алкоголем військовослужбовцями військових частин і підрозділів НГУ. Ураховувалися також результати експертного оцінювання важливості цих чинників із використанням методу апріорного ранжування. Експертами виступили 23 офіцери НГУ, зокрема: командири підрозділів, фахівці служби психологічного забезпечення СБД НГУ, фахівці по роботі з особовим складом, що брали участь у проведенні службових розслідувань за

фактами зловживання алкоголем військовослужбовцями. Результати аналізу дали змогу визначити зовнішні чинники, що найчастіше зустрічаються у військовослужбовців НГУ, притягнутих до дисциплінарної відповідальності за висновками службових розслідувань за зазначеними вище фактами. Кожному з чинників було присвоєно ваговий коефіцієнт.

Наступний етап розроблення методики – визначення профілів особистості військовослужбовців із різними типами схильності до зловживання алкоголю. Це дослідження мало ретроспективний характер, адже визначення психологічних предикторів 155 військовослужбовців НГУ, притягнутих до дисциплінарної відповідальності за вчинення правопорушення у стані алкогольного сп'яніння, передбачало узагальнення даних їхнього професійно-психологічного відбору за 2016–2020 рр.

Згідно з наказом командувача НГУ від 31 березня 2017 р. № 196, що затверджує інструкцію про порядок організації та здійснення професійно-психологічного відбору до НГУ, вивчення проводилося за такими методиками: «Самооцінка структури темпераменту» (Б. М. Смірнов), «Методика визначення типу акцентуації рис характеру і темпераменту» (К. Леонгард, Х. Шмішек), «Прогресивні матриці» (Д. Равен, Л. Пенроуз), «Закрита анкета вивчення мотивів професійного вибору абітурієнтів у ВНЗ МВС України», «16-факторний особистісний опитувальник» (Р. Кеттелл), багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (А. Г. Маклаков). Ці методики дають загальну оцінку особливості розвитку особистості військовослужбовця відповідно до концепції Б. Г. Ананьєва (описує темперамент, здібності, характер, мотивацію, волю, почуття).

До контрольної групи ввійшли військовослужбовці НГУ, котрі вступили на військову службу за контрактом у цей період (650 осіб).

Процедура кластерного аналізу дала змогу визначити 7 типів особистості військовослужбовців НГУ, схильних до зловживання алкоголем, і порівняти їхні дані з даними загальної вибірки військовослужбовців НГУ та вибірки військовослужбовців, які за даними експертного оцінювання характеризуються високою професійною ефективністю. Як критерії сегментування було використано шкали методики «Адаптивність», що дає узагальнену оцінку особливостей пристосування особистості до нових умов, її толерантності до змін. Отримані за двома етапами проведеного дослідження результати дали можливість розробити методику оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями НГУ. Структурну блок-схему алгоритму цієї методики наведено на рис. 1. Вона має кілька блоків:

– визначення належності військовослужбовців НГУ до типу особистості, схильної до зловживання алкоголем (*перший блок – кроки 1–20*);

– визначення показника прояву чинників схильності особистості до зловживання алкоголем (*другий блок – кроки 21–28*);

– визначення сфери компетентності фахівців із профілактики й контролю психічного здоров'я для організації та проведення роботи з військовослужбовцями, які мають схильність до зловживання алкоголем (*третій блок – кроки 29–35*).

Для реалізації першого блока необхідно мати вхідні дані (*крок 1*):

– дані психологічної діагностики за такими методиками: «Самооцінка структури темпераменту» (Б. М. Смірнов), «Методика визначення типу акцентуації рис характеру і темпераменту» (К. Леонгард, Х. Шмішек), «Прогресивні матриці» (Дж. Равен), «Закрита анкета вивчення мотивів професійного вибору абітурієнтів у ВНЗ МВС України» (А. П. Москланеко, Д. О. Кобзін, А. А. Стародубцев);

– біографічні дані.

Крок 2 передбачає формування критеріїв, що утворюють типи особистості військовослужбовців, схильних до зловживання алкоголем.

Загальна кількість усіх складників критерію позначається як $K_i^{\max}$.

Для типів 1 – 3, 5 кількість складників критерію визначена 10, для типу 4 – їх 9, для типу 6 та 7 – кількість складників 8.

Крок 3. Після оброблення статистичних даних та їх аналізу нами було прийнято рішення встановити вимоги до критерію відповідно до виразу

$$K_i^{\text{тр}} = K_i^{\max} - 2, \text{ де } K_i^{\max} - \text{загальна сума складників критерію.}$$

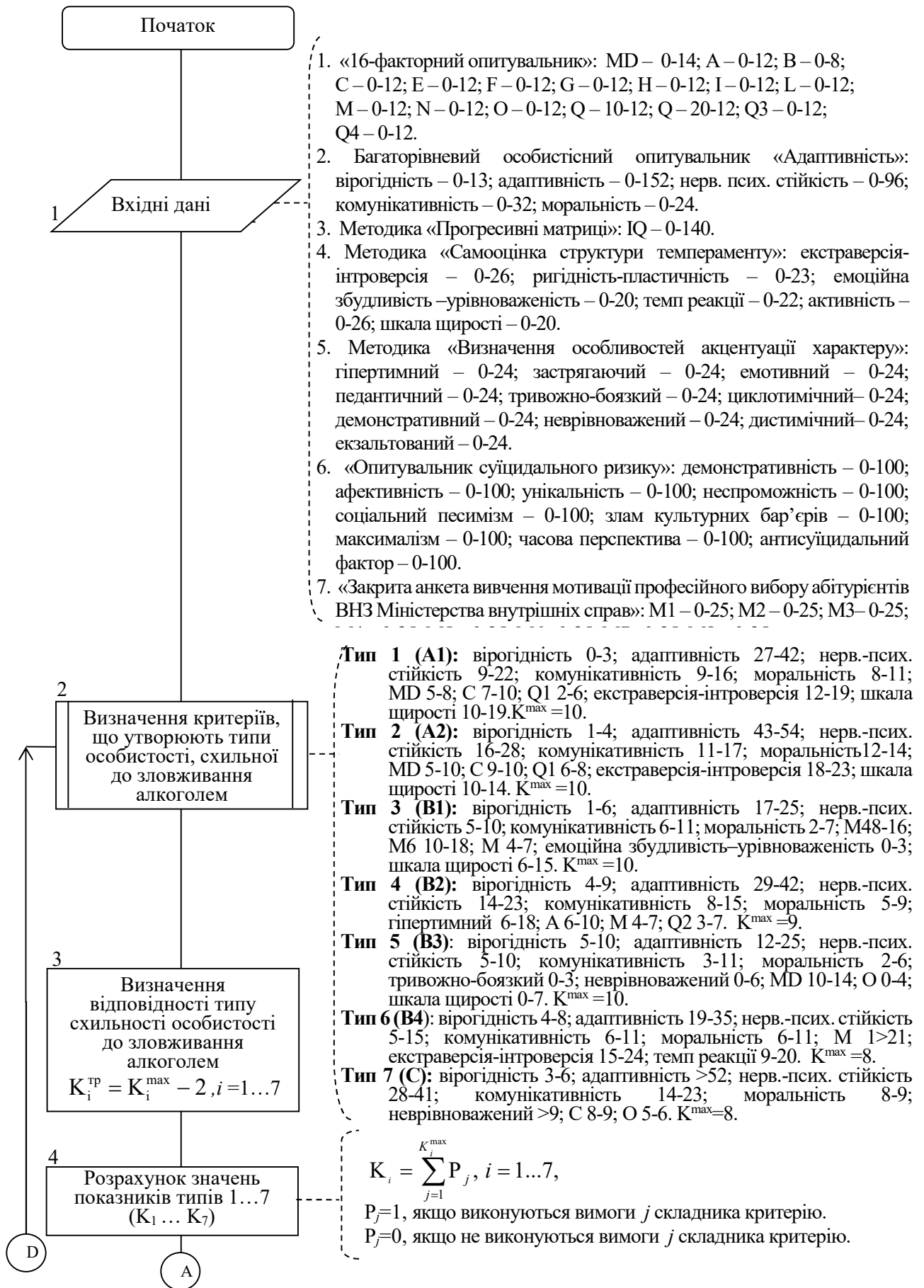

Рисунок 1 – Блок-схема методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовців НГУ (аркуш 1)

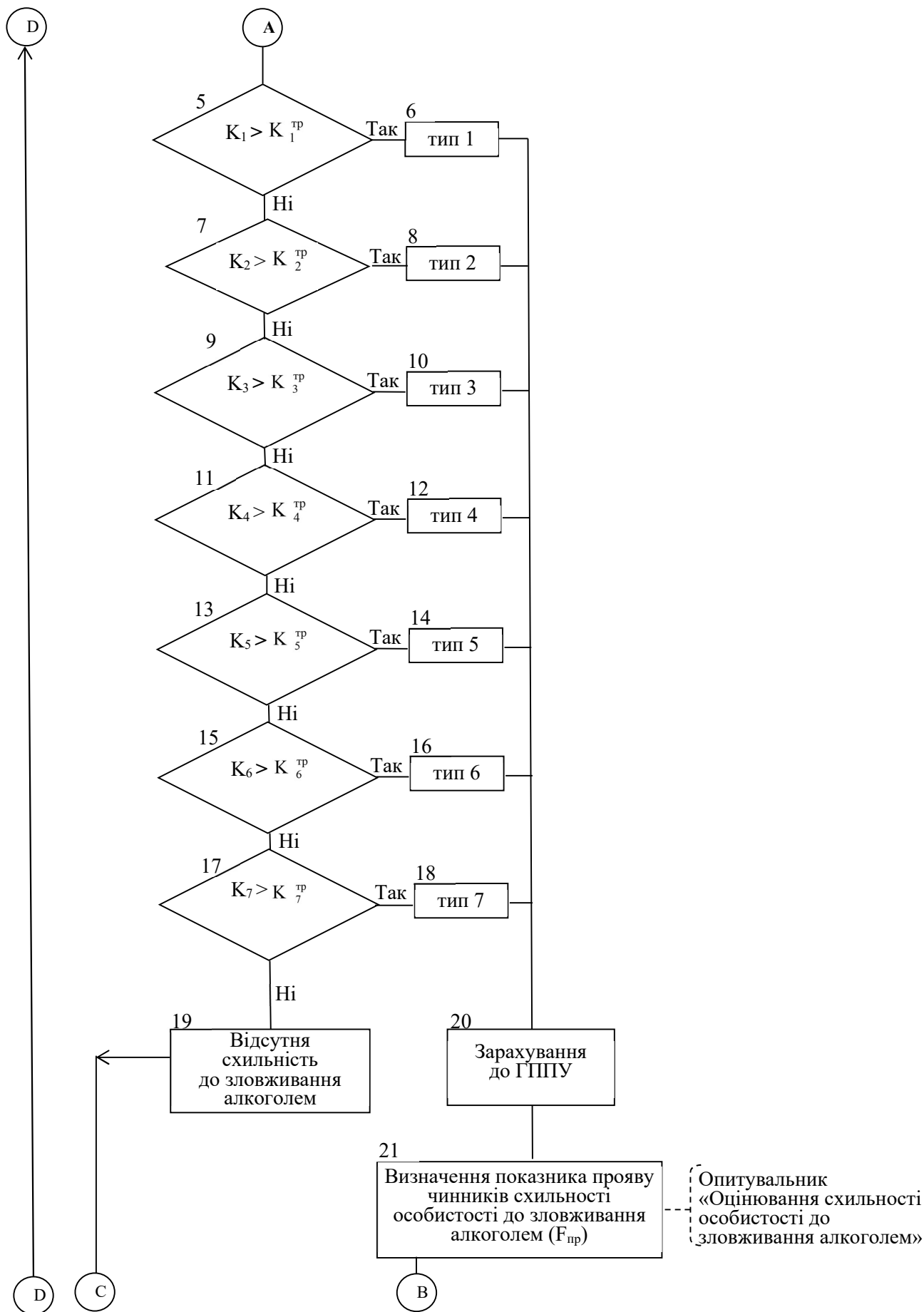

Рисунок 1 – Блок-схема методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовців НГУ (аркуш 2)

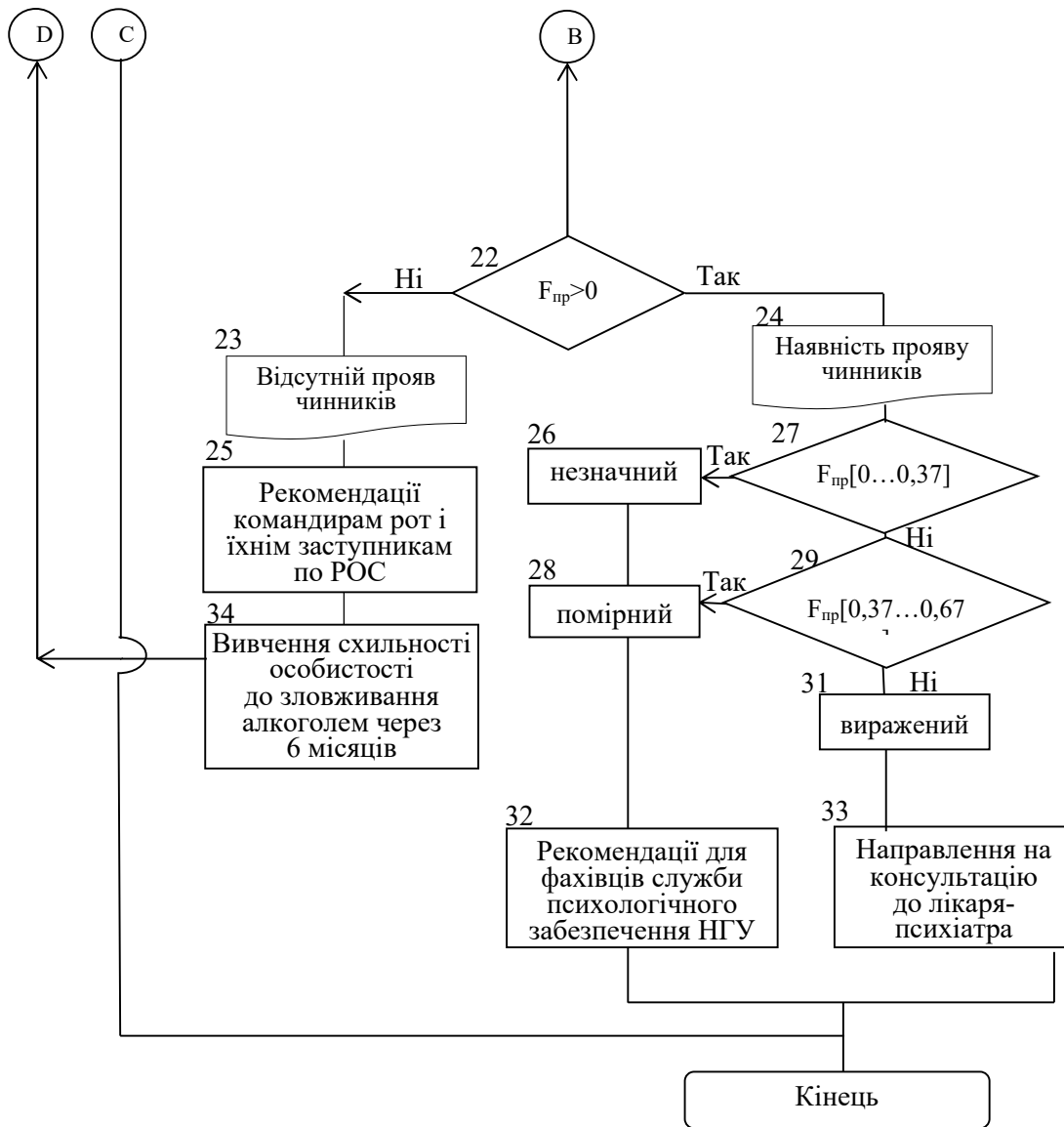

Рисунок 1 – Блок-схема методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовців НГУ (аркуш 3)

Крок 4 передбачає розрахунок значень показників типів особистості військовослужбовців, схильних до зловживання алкоголем, для кожного з них відповідно до виразу:

$$K_i = \sum_{j=1}^{K_i^{\max}} P_j, i = 1...7,$$

де P_j – показник виконання вимог критерію.

Показник виконання вимог критерію P_j набуває значення 1 у разі, якщо виконується вимога j складником критерію, та 0 – якщо вона не виконується. У такому випадку отримуємо значення сумарного показника одного з типів особистості військовослужбовців, схильних до зловживання алкоголем, що може набувати значення $0 \leq K_i \leq K_i^{\max}$.

Наступними кроками 5–18 здійснюється порівняння отриманих показників K_i з установленими відповідно до вимог точності визначення показниками $K_i^{\text{пор}}$, а також визначення типів особистості

військовослужбовців, схильних до зловживання алкоголем. Порівняння проводиться послідовно, починаючи з типу 1 (кроки 5–6) і закінчуючи типом 7 (кроки 17–18).

Якщо умови кроків 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 не виконуються, то ми прогнозуємо, що такі військовослужбовці не належать до жодного з типів і не мають схильності до зловживання алкоголем (крок 19). Фахівці служби психологічного забезпечення припиняють подальшу психологічну роботу в цьому напрямку щодо таких військовослужбовців і здійснюють із ними планові заходи психологічного супроводження.

Військовослужбовці, в яких визначено один із типів схильності до зловживання алкоголем, потребують поглибленого психологічного вивчення та посиленої психологічної уваги (крок 20). Наявність типу є однією з важливих умов прояву схильності до зловживання алкоголем, а не підтвердженням того, що в майбутньому вони зловживатимуть алкоголем. Щодо таких військовослужбовців необхідно визначити чинники, які сприяють розвитку цієї схильності. Для визначення показника рівня впливу чинників схильності військовослужбовців до зловживання алкоголем нами використано опитувальник «Оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями НГУ» (крок 21). У ньому узагальнено типові для військовослужбовця НГУ чинники, визначено їх вагові коефіцієнти як такі, що можуть активізувати негативні переживання.

За наявності у військовослужбовця хоча б одного чинника для подальшої психологічної роботи проводиться розмежування професійних компетенцій між фахівцями з профілактики та контролю психічного здоров'я (кроки 27–34). Для отримання та оброблення кількісними методами якісної інформації нами було використано вербально-числову шкалу Харрінгтона, у склад якої входять змістовно-описові чинники її градації та відповідні їм числові інтервали: незначний [0...0,37]; помірний [0,37...0,67]; виражений [0,67...1].

Таким чином, якщо відповідно до опитувальника військовослужбовець набрав у сумі [0,67...1] балів, то його слід направити на консультацію до лікаря-психіатра. Якщо ж кількість балів [0...0,67], психолог проводить із військовослужбовцем психопрофілактичні заходи за індивідуальним планом психопрофілактичної роботи. За відсутності у військовослужбовця чинників, зазначених в опитувальнику, психолог здійснює планові заходи психологічного супроводження та надає рекомендації командирам підрозділів, їхнім заступникам по РОС з урахуванням типу схильності особистості до зловживання алкоголем. Важлива умова – повторне оцінювання чинників схильності до зловживання алкоголем через 6 місяців, адже вони можуть стати актуальними для військовослужбовця під час проходження військової служби.

Розроблена методика була апробована для оцінювання схильності до зловживання алкоголем у військовослужбовців НГУ на базі військових частин і підрозділів Східного ОТО (військові частини 3017, 3005, 3035).

Результати оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовців НГУ такі. У дослідженні використовувалися результати психодіагностичного вивчення 31 військовослужбовця, яких було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за фактами зловживання алкоголем під час виконання службово-бойових завдань у 2023 р. Загальна сукупність досліджуваних була репрезентативно представлена військовими частинами Східного оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України, а саме: 3005 – 10 чол.; 3017 – 10 чол.; 3035 – 11 чол. Результати їхнього психодіагностичного вивчення підлягали статистичному обробленню з подальшим визначенням типу схильності військовослужбовця до зловживання алкоголем.

Із загальної сукупності досліджуваних 27 військовослужбовців (87 %) віднесено до одного із семи визначених типів: типи 1, 4 – по 4 військовослужбовці (по 14,8 % відповідно); типи 2, 3, 5 – по 3 військовослужбовці (по 11,1 % відповідно); тип 6 – 9 військовослужбовців (33,3 %); тип 7 – один військовослужбовець (3,7 %). Інші військовослужбовці (13 %) не відповідали вимогам критеріїв визначених типів. Для визначення рівня впливу чинників на військовослужбовців, віднесених до одного із семи типів особистостей, схильних до зловживання алкоголем, використовувався опитувальник «Оцінювання схильності до зловживання алкоголем». Визначено такий рівень впливу чинників на військовослужбовців: «незначний» – 20 військовослужбовців (74 %); «помірний» – 6 військовослужбовців (22,2 %); «виражений» – один військовослужбовець (3,7 %).

Таким чином, використання методики оцінювання схильності до зловживання алкоголем серед військовослужбовців НГУ, яких було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за висновками матеріалів службових розслідувань, підтвердило здатність (до 87 %) визначати особистісні особливості військовослужбовців НГУ з подальшим віднесенням їх до одного із семи типів схильності до

зловживання алкоголем, а також виявляти чинники службово-бойової діяльності, що сприяють її розвитку.

Висновки

Розроблену методику оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями НГУ доцільно використовувати на таких етапах: індивідуальне оцінювання з використанням психодіагностичних методик, що відповідають вимогам наказу командувача НГУ від 31 березня 2017 р. № 196 «Інструкція про порядок організації та здійснення професійно-психологічного відбору у НГУ»; експертне оцінювання з використанням опитувальника «Оцінювання схильності до зловживання алкоголем»; надання практичних рекомендацій посадовим особам органів військового управління.

Використання психодіагностичних методик дає змогу визначити належність військовослужбовців Національної гвардії України до одного із семи типів схильності до зловживання алкоголем.

Експертне оцінювання за допомогою опитувальника «Оцінювання схильності до зловживання алкоголем військовослужбовцями НГУ», що здійснюється безпосереднім командиром або заступником командира роти по роботі з особовим складом, дає можливість оцінити ситуації як такі, що сприяють або запобігають її розвитку.

Напрямами подальших досліджень є розроблення практичних рекомендацій посадовим особам щодо організації та проведення заходів профілактики адиктивної поведінки серед військовослужбовців Національної гвардії України.

Перелік джерел посилання

1. Matsegora Ya., Kolesnichenko O., Prykhodko I., Kravchenko O., Kyslyi V., Bayda M., Pashchenko A. Social and psychological predictors of alcohol-related incidents involving servicemen. *Romanian Journal of Military Medicine*. 2022. Vol. 125 (4). Pp. 668–686. DOI: <https://doi.org/10.55453/rjmm.2022.125.4.20>.
2. Приходько І. І., Мацегора Я. В., Пенькова Н. Є. Типізація адаптаційних ресурсів особистості у військовослужбовців, які приймали участь у проведенні антитерористичної операції. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні та психологічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ. 2015. № 1 (74). С. 469–483.
3. Приходько І. І., Байда М. С. Теоретичні аспекти адиктивної поведінки військовослужбовців. *Чесць і закон*. 2018. № 3 (66). С. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2018/3/66/155099>.
4. de Silva V.A., Jayasekera N. & Hanwella R. Cannabis use among Navy personnel in Sri Lanka: a cross sectional study. *BMC research notes*. 2016. No. 9. P. 174. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13104-016-1988-4>.
5. Thomas J. L., Wilk J. E., Riviere L. A., McGurk D., Castro C. A. & Hoge C. W. Prevalence of mental health problems and functional impairment among active component and National Guard soldiers 3 and 12 months following combat in Iraq. *Archives of General Psychiatry*. 2010. No. 67 (6). 614 p. DOI: <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2010.54>.
6. Hoopsick R. A., Homish D. L., Lawson S. C. & Homish G. G. Drug use over time among never-deployed US Army Reserve and National Guard soldiers: The longitudinal effects of non-deployment emotions and sex. *Stress and Health*. 2022. No. 38 (5). Pp. 1045–1057. DOI: <https://doi.org/10.1002/smi.3156>.
7. Bray R. M., Fairbank J. A. & Marsden M. E. Stress and Substance Use Among Military Women and Men. *The American J. of Drug and Alcohol Abuse*. 1999. No. 25:2. Pp. 239–256. DOI: <https://doi.org/10.1081/ADA-100101858>.
8. Hoopsick R. A., Homish D. L., Collins R. L., Nochajski T. H., Read J. P. & Homish G. G. Is deployment status the critical determinant of psychosocial problems among reserve/guard soldiers? *Psychological services*. 2020. No. 17 (4). Pp. 461–471. DOI: <https://doi.org/10.1037/ser0000331>.
9. Hoopsick R. A., Vest B. M., Homish D. L. & Homish G. G. Problems with social acceptance and social victimization predict substance use among U.S. Reserve/Guard soldiers. *Stress and health : j. of the Intern. Society for the Investigation of Stress*. 2020. No. 36 (3). Pp. 311–321. DOI: <https://doi.org/10.1002/smi.2934>.
10. Jellinek E. M. The Disease Concept of Alcoholism. New Haven, Conn.: *Hillhouse Press*. eBooks. 1960. 246 p. DOI: <https://doi.org/10.1037/14090-000>.

11. Nyström M., Paräsalo J. & Salaspuro M. Trauma Score questionnaires. Screening for heavy drinking and alcohol-related problems in young university students: the Cage, the Mm-Mast and the Trauma Score Questionnaires. *J. of Studies on Alcohol*. 1993. Vol. 54. No. 5. Pp. 528–533. DOI: <https://doi.org/10.15288/jsa.1993.54.528>.
12. Seppa K., Pitkäljärvi T. & Sillanavkee P. Alcohol consumption profile by time in middle-aged men. *Abstr. ESBRA 1995 : 5th Congr. Eur. Soc. Biomed. Red. Alcohol* (Stuttgart, 6–9 Sept., 1995). Alcohol and Alcoholism. Vol. 30. No. 4. P. 545.
13. Cyr M. G. & Wartman S. A. The effectiveness of routine screening questions in the detection of alcoholism. *JAMA*. 1988. Vol. 259 (1), 51. DOI: <https://doi.org/10.1001/jama.1988.03720010029035>.
14. Harburg E., Gunn R. & Gleiberman L. Using the short Michigan alcoholism screening test to study social drinkers: Tecumseh, Michigan. *J. of Studies on Alcohol*. 1988. Vol. 49. No. 6. Pp. 522–531. DOI: <https://doi.org/10.15288/jsa.1988.49.522>.
15. Richter G., Klemm P.G. & Zahn M. Beitrag zur Lösung des Dreigruppen-Trennproblems in der Alkoholismus-Diagnostik-Vorschlag für einen 9-Item-Screening-Test. *Z. Klin. Med.* 1990. Vol. 45. No. 1. Pp. 79–83.
16. Amiel-Lebigre F. Echelles de depistage et de diagnostic de l'alcoolisme. *Rev. alcool.* 1988. Vol. 3. No. 1. Pp. 24–33.
17. MacAndrew C. Toward the psychometric detection of substance misuse in young men: the SAP scale. *J. of Studies on Alcohol*. 1986. Vol. 47. No 2. Pp. 161–166.
18. Байда М. С. Визначення чинників схильності до адиктивної поведінки у військовослужбовців Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2021. № 3 (78). С. 129–137. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2021/3/78/244584>.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024 р.

Байда Максим Степанович – доктор філософії з державної безпеки, начальник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-7657-4709>,

Приходько Ігор Іванович – доктор психологічних наук, професор, заступник начальника науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ – начальник науково-дослідної лабораторії Національної академії Національної гвардії України
<https://orsid.org/0000-0002-4484-9781>

Мацегора Яніна Володимирівна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orsid.org/0000-0001-6103-1466>